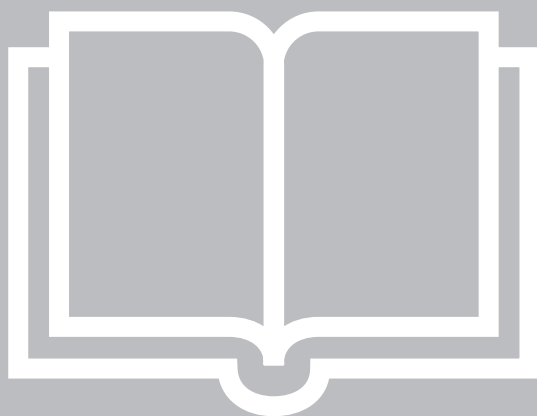


# LESvaardig

## **BASISDIDACTIEK NT2**



**LIDY ZIJLMANS**

**Boom**

# INHOUD

Inleiding	6
Hoofdstuk 1 - Kenmerken van de NT2-leerder	9
Hoofdstuk 2 - Een veilig en rijk leerklimaat	31
Hoofdstuk 3 - Lesvoorbereiding	49
Hoofdstuk 4 - Instructies geven	71
Hoofdstuk 5 - Feedback	87
Hoofdstuk 6 - Differentiëren	109
Begrippenlijst	129
Dankwoord	133
Literatuur	134

# INLEIDING

*LESvaardig* richt zich op NT2-docenten in opleiding en beginnende beroepsbeoefenaren met maximaal vijf jaar ervaring, maar zonder algemene pedagogische of didactische kennis. De vraag naar het boek is ontstaan doordat niet alle (aspirant-)docenten Nederlands als tweede taal eerder hebben lesgegeven of een onderwijskundige opleiding hebben gevolgd. Met dit boek wordt hen inzicht en oefening geboden in zowel algemene als vakspecifieke didactische vaardigheden. Ook vrijwilligers in het NT2-onderwijs kunnen baat hebben bij dit boek.

Verplichte kost voor de (aankomende) NT2-docent is *Het handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenonderwijs* (Bossers e.a. 2010). Dit handboek biedt recente theoretische inzichten in NT2-onderwijs en kennis van het algemene proces van de taalverwerving van anderstaligen. Ook worden er praktische suggesties en tips gegeven om het onderwijs te verbeteren. Daarnaast biedt het *Competentieprofiel docent Nederlands als Tweede Taal* (Liemberg, Janssen-Van Dieten & Coumou, 2010) een beschrijving van de specifieke vakinhoudelijke en algemene pedagogische en didactische docentcompetenties waarover een goede NT2-docent moet beschikken. Het dient echter vooral als leidraad voor de ervaren docent, die zich door de beroepsvereniging wil laten certificeren als docent NT2 op basis van eerder verworven competenties. Het geeft de beginnende docent dus wel doelen, maar niet de middelen om deze te behalen.

Dit boek vormt op beide genoemde publicaties een aanvulling door de theoretische inzichten en algemene docentcompetenties te koppelen aan de praktijk van de NT2-klas. Dit gebeurt aan de hand van casussen en bijvoorbeeld een format voor hoe een les voor te bereiden. Aan de hand van reflectievragen en opdrachten kan de gebruiker van dit boek de eigen vaardigheden oefenen en toetsen. De (aspirant-)docenten krijgen inzicht in de doelgroep van het NT2-onderwijs, de vele gezichten en aspecten van de NT2-praktijk, de verschillende beschikbare middelen van klassenmanagement en de eigen rol.

*LESvaardig* kan gebruikt worden in opleidingen tot NT2-docent, maar is ook geschikt voor zelfstudie.

# OPBOUW

Dit boek telt zes hoofdstukken. Ieder hoofdstuk bestaat uit:

1. De *inleiding*, waarin verwezen wordt naar de docentcompetenties uit het profiel voor de docent NT2 die in het hoofdstuk aan de orde zullen komen.
2. Een *casus*, gevolgd door enkele vragen die tot doel hebben de gebruiker kennis te laten maken met het thema. De lezer, die mogelijk al als docent of stagiair werkzaam is in het NT2-onderwijs, wordt vervolgens uitgenodigd te reflecteren op de eigen praktijk en live of via het internetforum (zie bij Verwijzingen, hieronder) in gesprek te gaan met studiegenoten of collega's.
3. *Achtergronden*; achtergrondinformatie verhelderd met voorbeelden uit de praktijk. Er is naar gestreefd de achtergrondinformatie kort en bondig te houden. Dit boek legt immers het accent op het pedagogisch-didactische aspect van lesgeven, in plaats van op de theoretische kennis over taalverwerving. Voor wie toch dieper wil gaan worden bij de achtergrondinformatie 'kenniskaders' en literatuurverwijzingen gegeven.
4. *Praktische tips* voor het lesgeven zelf: een stappenplan voor het voorbereiden van een les, praktische aanwijzingen voor het geven van instructies, et cetera. Deze tips zijn bedoeld om direct mee aan de slag te gaan ofwel om nog eens na te lezen wanneer je als docent ergens tegenaan loopt.
5. *Eindopdrachten* om verder te oefenen met de vaardigheden die in het hoofdstuk zijn besproken.

## VERWIJZINGEN

In het boek zijn de volgende symbolen gebruikt:

- B** Dit symbool verwijst naar de *begrippenlijst* achter in het boek. Begrippen worden vaak al uitgelegd in de tekst waarbinnen zij een sleutelrol spelen, maar staan in de begrippenlijst nog eens met een korte omschrijving bij elkaar. De begrippenlijst vind je ook terug op de site.

NB: Als een verwijzwoord meerdere malen op één pagina of binnen één bij elkaar horend stuk tekst voorkomt, wordt het alleen de eerste keer met een icoontje gemarkeerd.

**I** Dit symbool verwijst naar de bijbehorende *internetpagina*: [www.lesvaardig.nl](http://www.lesvaardig.nl)

Hier vind je van elk hoofdstuk:

- materiaal dat nodig is bij de praktijkopdrachten;
- voorbeeldantwoorden bij de vragen en opdrachten van een hoofdstuk;
- een forum waarop de eigen antwoorden en inzichten kunnen worden gedeeld met andere gebruikers van het boek;
- allerlei praktische handreikingen, zoals een format voor een analyse van de eigen groep, een format voor lesvoorbereiding en een lijst met de meest gebruikte NT2-leergangen;
- extra achtergrondinformatie, zoals een opzoekgrammatica voor NT2-docenten met suggesties voor grammaticaonderwijs (eerder gepubliceerd door de auteur onder de titel *Welles Nietes*), een link naar het competentieprofiel voor de docent NT2 en informatie over het Europees Referentiekader (ERK **B**), een door de Raad van Europa vastgesteld raamwerk voor niveauomschrijving voor de Europese talen.

## TOT SLOT

Suggesties en ideeën ter verbetering van dit boek zijn uiteraard van harte welkom.

Met dit boek hopen we aspirant- dan wel beginnende docenten NT2 een goede steun te bieden bij het voor de klas staan.

Lidy Zijlmans  
Opleider docenten NT2  
[L.Zijlmans@let.ru.nl](mailto:L.Zijlmans@let.ru.nl)

m.m.v.  
Onno ter Haar  
Annette Hurkmans

Nijmegen, najaar 2013

# 1

## **KENMERKEN VAN DE NT2-LEERDER**



# HOOFDSTUK 1

## KENMERKEN VAN DE NT2-LEERDER

### 1 INLEIDING

Heb je specifieke didactische vaardigheden nodig als NT2-docent, of volstaan algemene docentvaardigheden? Wat maakt het NT2-onderwijs zo bijzonder? Zijn er zaken waar een docent NT2 extra op moet letten?

Volgens het *Competentieprofiel docent Nederlands als Tweede Taal* van Liemberg e.a. (2010) vereist het NT2-onderwijs wel degelijk een aantal specifieke competenties van de docent. Zo is het in de eerste plaats van belang te weten wie er in de NT2-klassen zitten. Veel NT2-leerders zijn volwassenen. Volwassenen met een geschiedenis, met een verhaal waarom ze hiernaartoe zijn gekomen: om economische of politieke redenen, vanwege de liefde. Al dan niet met eerdere onderwijservaring. Zij hebben bepaalde verwachtingen van hun leven in Nederland, en van de lessen. Die verwachtingen nemen zij mee de klas in. Zij willen graag de taal leren, of misschien juist helemaal niet. Misschien zijn ze niet gemotiveerd omdat ze zich niet thuisvoelen en zich afzetten tegen al wat Nederlands is, of zitten ze alleen in de NT2-les omdat ze hiertoe verplicht worden door de overheid. Ze hebben bepaalde ideeën over hoe ze de taal het beste kunnen leren of hoe de docent ze erin moet onderwijzen.

De persoonlijke geschiedenis en onderwijservaring van de cursisten beïnvloedt hun gedrag in de klas en daarmee het succes van de taalverwerving. In dit hoofdstuk wordt besproken hoe je hiermee rekening kunt houden bij de inrichting van je onderwijs en je 'klassenmanagement'; daaronder verstaan we alle maatregelen die je als docent kunt treffen om een klimaat te scheppen waarin de cursisten succesvol kunnen leren en werken, zoals je lesvoorbereiding en het aanbrenge van structuur in de les, het ondersteunen van de motivatie en het organiseren van samenwerking.

Liemberg e.a. verwoorden het als volgt: 'De docent NT2 stelt zich op de hoogte van de beginsituatie van de individuele leerders in zijn/haar groep en is in staat zijn/haar onderwijsplanning hierop af te stemmen. Daarvoor is onder andere nodig dat hij zich op de hoogte stelt van etnische en culturele achtergrond, vooropleiding en ervaring met het leren van andere talen en leergedrag, van de reeds bestaande taalvaardigheid en van iemands doelsituatie. Als begeleider van het leerproces dient de NT2-docent op de hoogte te zijn van factoren die het onderwijsleerproces kunnen belemmeren of bevorderen.' (Liemberg e.a. 2010)

## 2 CASUS

### DE INVLOED VAN VROEGERE SCHOOLERVARINGEN. EEN DOCENT VERTELT.

‘In een klas met hoogopgeleide cursisten, op weg van CEFR-niveau B1 naar B2 **B**, zit een Roemeense vrouw, Irina. Hoewel er van de cursisten op dit niveau gevraagd wordt zo veel mogelijk in het Nederlands te praten met de docent en de medecursisten, spreekt Irina nog altijd uitsluitend Engels. Bij opdrachten bedoeld voor groepjes werkt zij, ondanks aansporingen om samen te werken, zo veel mogelijk alleen. Hoewel ik de indruk heb dat zij de taal al goed beheerst – ingeleverd huiswerk is nagenoeg foutloos en ze heeft geen Nederlandse partner of familie die ik ervan verdenk thuis eerst alles na te kijken – is zij vaak pas als laatste klaar: ik zie dat zij veel in haar boek en woordenboek bladert en van alles opzoekt. Als zij bij klassikale behandeling van oefeningen onverwacht de beurt krijgt, laat ze die altijd voorbijgaan. Wanneer zij samen met een medecursist een spreekoefening moet uitvoeren, begint ze met opschrijven wat ze wil zeggen, terwijl de andere cursist zit te wachten of dit ook maar gaat doen. We hebben de gewoonte om in het laatste deel van de les twee cursisten korte presentaties te laten geven over werk, onderzoek of iets wat zij buiten de les hebben meegemaakt. Wanneer in de derde les van de cursus dit onderdeel begint, verlaat Irina de klas. Op mijn vraag waarom zij weggaat antwoordt ze: “Ik wil niet naar slecht Nederlands luisteren.”

Tijd voor een goed gesprek! In het Engels vertelt Irina dat dit haar manier van taal-leren is, zo heeft zij in haar eigen land ook Russisch en Engels geleerd. Ze houdt er niet van om fouten te maken, daarom wil ze geen onverwachte beurten en daarom werkt ze het liefst alleen een oefening uit. Zij is ook bang dat het vast niet foutloze Nederlands van haar medecursisten haar eigen taalverwerving zal beïnvloeden. En zij spreekt liever nog geen Nederlands omdat zij nog steeds haar vroegere leraar voor zich ziet, die altijd zei dat je je mond moest houden tenzij je honderd procent zeker wist dat wat je wilde zeggen, het goede antwoord was.’

#### › Reflectievragen

- De eigen onderwijservaringen van de cursist in bovenstaande casus zijn bepalend voor haar gedrag in de les. Wat vind je van de manier waarop deze vrouw de taal wil leren?
- Hoe heb je zelf vroeger vreemdetalenonderwijs gehad? Als je nadenkt over goed NT2-onderwijs, worden jouw ideeën dan beïnvloed door je eigen ervaringen met het leren van vreemde talen? In welk opzicht?



- Wat weet je van onderwijsculturen in andere landen/de landen waar je cursisten vandaan komen?
  - Wat weet je van de specifieke kenmerken van de Nederlandse onderwijscultuur?
  - Je kunt onmogelijk álles weten. Hoe zou je dit kunnen oplossen?
- › **Discussieer over je antwoorden met studiegenoten of collega's of post je bijdrage op de website en lees de bijdragen van anderen.**

## 3 ACHTERGRONDEN

### 3.1 ONDERWIJSERVARING EN ONDERWIJSDOEL

In het NT2-veld kom je verschillende doelgroepen tegen. Leergangen **I** en leertrajecten worden globaal afgestemd op de onderstaande vier categorieën. De indeling berust vooral op de hoeveelheid onderwijs die cursisten in eigen land hebben genoten. Voor de verschillende doelgroepen bestaan specifieke leergangen. Bovendien is het einddoel van iedere doelgroep anders; van kunnen functioneren in het dagelijkse maatschappelijk leven tot kunnen functioneren in een academische setting.

Doelgroep	Scholing	Doelexamen	Maatschappelijk doel
Analfabeten en anders-alfabeten*	Niet geschoold	Inburgeringsexamen <b>B</b> (A2)	Maatschappelijk functioneren, vrijwilligerswerk, opvoeding van kinderen, laag geschoold werk, positieverbetering op het werk
Laagopgeleiden	Weinig studievoerdig, maximaal basisschool		
Middenopgeleiden	Studievoerdig, middelbaar onderwijs, beroepsopleiding op mbo-niveau	Staatsexamen NT2 programma 1 <b>B</b> (B1)	Functioneren in opleidingen en beroepen op mbo-niveau, positieverbetering op het werk
Hoogopgeleiden	Studievoerdig, hbo of wo	Staatsexamen NT2 programma 2 (B2)	Functioneren in opleiding en beroepen op hbo-wo-niveau

\* Voor cursisten die een ander dan het Latijnse schrift beheersen wordt de term anders-alfabeet gebruikt. Zij worden vaak in dezelfde groepen geplaatst als analfabeten, maar zijn wel geschoold. (Bossers 2010, p. 245)

Het kennen van de doelgroep is van belang voor de keuze van de leergang en de samenstelling en de keuze van het leertraject. Het is gewenst om voor iedere doelgroep een gericht traject aan te bieden. In eerste instantie zal het examen dat iemand moet afleggen (doeexamen in de tabel op p. 13) leidend zijn bij de plaatsing in een bepaald traject.

Wil je meer maatwerk leveren dan alleen je cursisten naar het inburgerings- of staatsexamen leiden, dan is het belangrijk om je cursisten goed te kennen zodat het aanbod in de lessen nauwgezet kan worden afgestemd op hun behoeften. Niet alleen bij de start van de cursus maar ook gaandeweg moet je ze goed in de gaten houden en zonodig het traject steeds bijstellen. Mogelijk wordt per cursist een trajectplan opgesteld. Daarin kunnen ook specifieke doelen worden opgenomen, zoals opvoedingsondersteuning, vrijwilligerswerk (waarvoor de taalaanbieder/taalschool zal bemiddelen) of het leren van de taal op de werkvloer.

## 3.2 DOELGROEP

### VERSCHILLEN

Er zijn diverse manieren om aan te sluiten bij de verschillende doelgroepen.

- Het belangrijkste verschil tussen hoog- en laagopgeleiden is **het tempo** waarin de cursisten de stof krijgen aangeboden. Het tempo in de lessen voor groepen analfabeten en laagopgeleiden zal veel lager liggen dan het tempo in de lessen voor midden- en hoogopgeleiden.
- Diegenen die nooit eerder onderwijs hebben genoten moeten allereerst **'leren leren'**. Je zult de cursisten moeten trainen in zelfstandig werken. Dit betekent dat je expliciet moet bespreken hoe ze zaken kunnen aanpakken, waar en hoe ze dingen kunnen opzoeken. Mensen die nooit naar school zijn geweest moeten leren hoe ze dingen overzichtelijk kunnen opschrijven in een schrift en opbergen in een klapper, zodat ze het later kunnen terugvinden. Dit lijken misschien vanzelfsprekendheden, maar voor iemand die tot voor kort niet kon lezen of schrijven is dat beslist niet het geval.

#### LEREN LEREN

'Milena, een Bosnische laagopgeleide vrouw, schreef in haar schrift alles achter elkaar op. Ik was al blij dat ik haar had kunnen leren voor iedere zin een cijfer te zetten en achteraan een punt, zodat ik kon zien om welke zin van de opdracht het ging. Maar ze begon nooit op een nieuwe regel, sloeg nooit ergens een regel over, schreef dwars door de voorgedrukte kantlijn heen. Daardoor was het moeilijk te zien waar een oefening ophield en waar bijvoorbeeld het dictee begon. Uiteindelijk was het schrift boordevol, geen halve regel was wit gebleven.'